

Elhân-ı Aziz

SULTAN ABDÜLAZİZ DEVRİNDE SARAYDA MÛSİKÎ

HİKMET TOKER

Elhân-ı Aziz

**SULTAN ABDÜLAZİZ DEVRİNDE
SARAYDA MÛSİKÎ**

TBMM Milli Saraylar yayınıdır. Her türlü yayın hakkı saklıdır.

Yayın No. 112

Akademi Dizisi 2

TBMM Milli Saraylar Adına Yayınlayan

Dr. Yasin Yıldız

Genel Sekreter Yardımcısı (Milli Saraylar)

Yayın Kurulu

Dr. Kemal Kahraman

Dr. Halil İbrahim Erbay

İlhan Kocaman

Dr. T. Cengiz Göncü

Dr. Jale Beşkonaklı

Editör

Dr. Halil İbrahim Erbay

Yayına Hazırlayan

Dr. İlona Baytar

Yayın ve Tasarım Koordinasyonu

Esin Öncü

Grafik Tasarım

Metin Tolun

Fotoğraf

Suat Alkan

Milli Saraylar Fotoğraf-Dia Arşivi

Düzeltili

Sema Yazıcı

Bu çalışma Marmara Üniversitesinde doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Baskı

TBMM Basımevi - Ankara

Yayın No: TBMM 2016/31-MTB/4 1. Baskı: 2000 Adet

ISBN 978-605-4700-92-9

Elhân-ı Aziz

SULTAN ABDÜLAZİZ DEVRİNDE SARAYDA MÛSİKÎ

HİKMET TOKER

İstanbul 2016

İçindekiler

Sunuş	6
Akademi Dizisi	8
Kısaltmalar	10
GİRİŞ	12
I. BÖLÜM Osmanlı Sarayında Mûsikî	19
II. Mahmud Dönemi'ne Kadar Osmanlı Saraylarında Mûsikî	21
II. Mahmud Dönemi'nde Osmanlı Sarayında Mûsikî ve Mûsikî Toplulukları	34
II. Mahmud'un Sarayında Mûsikî Toplulukları	37
Mehterhane	37
Mûsika-i Hümayûn	41
Müezzinân-ı Hâssa	47
Sazendegan-ı Hâssa	51
Sultan Abdülmecid Dönemi'nde Osmanlı Sarayında Mûsikî	56
Dönemin Siyasi ve Toplumsal Hayatı	56
Sarayda Mûsikî ve Mûsikî Toplulukları	59
Sazendegan ve Müezzinan-ı Hassa	61
Saray Orkestrası ve Askerî Bando	65
Sarayda Mûsikî İcra Eden ve Sultan'a Eser İthaf Eden Batılı Müzisyenler	72
II. BÖLÜM Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Osmanlı Sarayında Mûsikî	77
Hayatı - Doğumu ve Şehzadeliği	79
Hükümdarlık Dönemi	84
Kişiliği ve Sanatkârlığı	112
Kişiliği	112
Sanatkârlığı	115
Sultan Abdülaziz'in Yerli ve Yabancı Müzisyenlere Yaptığı İhsanlar	122
Döneminde Mûsikî İcra Edilen Saraylar	129
Dolmabahçe Sarayı	129
Saray Tiyatrosu	130
Meşkhane	141
Salonlar	159

Beylerbeyi Sarayı	171
Çırağan Sarayı ve Diğer Mekânlar	179
Sarayda Bulunan Mûsikî Kurumları	181
Sazendegan-ı Hâssa	183
Sazendegan-ı Hâssa Üyeleri ve Sazendegan-ı Hâssa'da İcrâ Edilen Sazlar	183
Sazendegan-ı Hâssa'nın İcrâ Alanları	195
Rutin İcrâlar	196
Resmî Törenler ve Saray Tarafından Düzenlenen Etkinlikler	199
Sazendegan-ı Hâssa Üyesi Olan Önemli Mûsikîşinaslar	205
Ser-sazende Tanbûrî Büyük Osman Bey	205
Hacı Ârif Bey	210
Kemânî Sebûh	217
Neyzen Sâlih Dede	219
Kemañçeci Nikolaki	221
Kânûnî Edhem Efendi	223
Neyzen Sâlim Bey	224
Müezzinân-ı Hâssa	226
Müezzinân-ı Hâssa Üyeleri ve Kurumsal Yapısı	230
Müezzinân-ı Hâssa'nın İcrâ Alanları	234
Müezzinân Üyesi Olan Önemli Mûsikîşinaslar	243
Dellâlzâde İsmail Efendi	243
Hâşim Bey	246
Rif'at Bey	251
Şâirân-ı Hâssa	254
Mûsika-i Hümâyûn	261
Mûsika-i Hümâyûn ve Kurumsal Yapısı	265
İcrâ Alanları	283
Mûsika-i Hümâyûn Üyesi Olan Önemli Mûsikîşinaslar	288
Callisto Guatelli Paşa	291
SONUÇ	300
Kaynakça	308
Ekler	321

Sunuş

Toplumlar kendi medeniyetlerini, ortaya koydukları yazılı ve görsel ürünleriyle geleceğe aktarırlar. Üzerinde yaşadığımız bu topraklar, sahip olduğu kültürel çeşitliliği ile bizlere kapsamlı bir bakış açısı verirken aynı zamanda bu değerleri, gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarabilmek gibi büyük bir misyonu da üzerimize yüklemektedir.

Bu anlamda, tarihî ve kültürel mirasımız noktasında Milli Saraylar, hem bünyesinde bulunan saray, kasır ve köşklerin korunmasını hem de kültürümüze ait çeşitli araştırmaların kültür ve düşünce hayatımıza aktarılmasını hedeflemiş olup, bu doğrultuda faaliyetlerini aralıksız sürdürmektedir.

Bu çerçevede, “MS Akademi” adıyla başlatılan yeni dizide üniversitelerde ve araştırma dünyamızda ortaya konan tezler ve dosyalar Milli Saraylar konseptine uygun olarak ve yeni bir formatta okuyucusuyla buluşturulacaktır.

Sultan Abdülaziz Dönemi Saray müziğinin ele alındığı doktora çalışması bu çerçeve hazırlanmıştır. Bir döneme ışık tutan bu tür eserlerin hem akademi hem kültür dünyamıza büyük bir katkı sağlayacağını ümit ediyor, bu yayına katkıda bulunan araştırmacıları, hazırlık ve basımını gerçekleştiren personelimizi tebrik ediyorum.

İsmail KAHRAMAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Akademi Dizisi

Milli Saraylar yayınlarımız düzenli olarak ve ivme kazanarak bilim ve kültür dünyamızla buluşmaya devam ediyor. *Osmanlı'da Harem ve Cariyelik, Sultan Abdülmecid ve Dönemi* gibi kapsamlı ve büyük boyutlu kitaplarımız okuyucusuyla buluştu. Bu yayınlarımız, araştırmacılara dönük akademik bir içeriğin yanında görsel bir zenginlik de sunuyor.

Akademi ve kültür çevrelerimizle olan temaslarımızda, Milli Saraylar olarak tarihî mekânlarımızı ve dönemi irdeleyen, tamamen bilim ve araştırma dünyasına seslenecek, özellikle üniversitelerde yapılan çalışma ve tezlere ağırlık verecek bir diziyeye ihtiyaç olduğu kanaatine varılmıştır.

Buradan hareketle, akademik dünyadaki ve kurumlardaki benzeri yayınları model alarak yeni bir formatta yayın dizisi başlatmaya karar verdik. Elinizdeki kitap bu düşüncenin ürünü oldu. Bu dizide kurum olarak Milli Sarayların sorumluluk alanına giren konularda yapılan tezler ve araştırma eserlerine yer verilmesi düşünülmüştür. Böyle bir çalışmayla, hem bilim dünyasıyla daha sağlıklı ve düzenli iletişim içine girilmesi hem de yapılan araştırmaların bize yol gösterici rol oynaması amaçlanmaktadır.

Dolmabahçe Sarayı başta olmak üzere, 19. yüzyıl sarayları, Yıldız porcelen ve Hereke fabrikaları, dönemin şahsiyetleri, siyasi, kültürel, bilimsel olayları, sanat tarihi, tarih ve mimari alanları, bize katkıda bulunabilecek temel konular arasında yer almaktadır.

Sultan Abdülaziz Dönemi saray mûsikîsinin konu alındığı elinizdeki bu çalışma bir doktora tezi olup, akademi ve kültür dünyamıza önemli bir katkı sağlayacağı umuduyla siz okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz. Emeği geçenlere teşekkür ediyor, faydalı olmasını diliyoruz.